

ориентированные умения по оказанию квалифицированной психологической помощи авиационному персоналу. Преподавание данного спецкурса было сориентировано на формирование готовности будущего психолога к профессиональной деятельности в авиационной отрасли, составляющими которой являются личностный, когнитивный, интерактивный и рефлексивный (оценочный) компоненты. На данном этапе исследования в экспериментальной группе установлена положительная динамика сформированности уровней готовности будущих психологов к профессиональной деятельности в авиационной отрасли в процессе профессиональной подготовки благодаря преподаванию учебных дисциплин цикла "По самостоятельному выбору вуза", внедрению педагогической технологии и применению экспериментального спецкурса.

Ключевые слова: готовность, уровень готовности, психолог, формирующий эксперимент, технология, спецкурс.

KOVALKOVA T. O. The dynamics of levels of future psychologists' readiness for professional work in the aviation industry.

In the article is carried out the analysis and evaluation of results of forming experiment on introduction of technology for the formation of future psychologists' readiness for professional work in the aviation industry. The author developed a special course "Special features of professional work of a practical psychologist in the aviation industry". It equipped students with a detailed knowledge about the features of professional work of a practical psychologist in the aviation industry and formed applied, professionally oriented skills for providing the qualified psychological assistance to aviation personnel. Teaching of this special course was oriented on the formation of future psychologists' readiness for professional work in the aviation industry. The components of this readiness are personal, cognitive, interactive and reflective (evaluative). In the experimental group installed a positive dynamics of formation of levels of future psychologists' readiness for professional work in the aviation industry due to teaching of educational subjects of the cycle "By an independent choice of the university", introduction of the pedagogical technology and application of the experimental special course.

Keywords: readiness, level of readiness, psychologist, forming experiment, technology, special course.

УДК 378.141(477)

**Кобрій О. М.
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка**

ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВНЗ РАДЯНСЬКОГО ПЕРІОДУ

У статті простежуються зміни у трактуванні змісту педагогічних дисциплін, обсягу та орієнтирів пропонованої інформації, її відповідності майбутній діяльності студентів. Обґрунтовано розвиток педагогічних явищ і процесів, виявлено тенденції, що спонукали до демократичних перетворень у майбутньому, а також зроблено висновок про відповідний розвиток змісту педагогічних дисциплін у ВНЗ радянського періоду.

Ключові слова: зміст педагогічних дисциплін, соціальне замовлення, демократичні перетворення, ВНЗ радянського періоду.

Реформування змісту вищої освіти передбачає істотні зміни насамперед у змісті навчальних дисциплін, у тому числі педагогічних. Зміни у визначенні обсягу та якості інформації протягом радянського періоду, його пріоритетів допоможе обґрунтувати розвиток змісту педагогічних дисциплін у ВНЗ радянського періоду, розкрити значущість історичних процесів і врахувати досвід ВНЗ для поліпшення фахової підготовки студентів, здатних навчатися впродовж усього життя, забезпечення їхньої самореалізації, світогляду, компетентності.

Очевидною є об'єктивна потреба вивчення генези змісту педагогічних дисциплін. Найбільший науковий інтерес у сучасному освітньому просторі викликає врахування теоретичних основ його формування упродовж переважно другої половини ХХ ст., обґрунтованих у науково-методичній літературі та педагогічних працях учених, діяльність яких припадає на цей історичний період функціонування вітчизняних ВНЗ, а також прогностичний аналіз розвитку досліджуваного процесу в майбутньому.

Жвавий інтерес до досліджень реформаторської педагогіки М. Монтесорі, Г. Кершенштайнера, а також до проблем вищої педагогічної освіти за кордоном – щодо індивідуалізації освіти (Г. Терещук та ін.), підготовки педагогічних кадрів у США, Англії, Німеччині, Чехословаччині (А. Вихрущ, В. Кемінь, С. Коваленко, О. Литвинов, Г. Поберезська, Л. Пуховська та ін.), визначення тенденцій розвитку вищої освіти в зарубіжних країнах (Б. Вульфсон, П. Кряжев, Н. Никандров та ін.) – спостерігається ще з 90-х рр. ХХ ст. Окремі аспекти оновлення сучасного змісту навчальних предметів у ВНЗ України у контексті соціального замовлення стали предметом низки науково-педагогічних досліджень І. Беха, М. Солдатенка, Б. Степанишина [10], А. Фурмана [11] й ін. У галузі розробки змісту викладання педагогіки у ВНЗ України плідно працюють О. Глузман [4], розглядаючи тенденції розвитку університетської педагогічної освіти в Україні, В. Луговий [7], аналізуючи розвиток педагогічної освіти в Україні, Т. Завгородня [5], розкриваючи особливості вдосконалення змісту педагогічної освіти в контексті розвитку громадянського суспільства.

Якісне визначення змісту базової педагогічної підготовки В. Шахов чітко пов'язує із включенням у підручники чи посібники “творчих завдань студентам на аналіз, порівняння, узагальнення теоретичних положень, осмислення шкільної практики, пояснення й аргументацію своєї точки зору” [13, с. 104]. Водночас педагог відзначає наявність традиційних завдань переважно репродуктивного чи репродуктивно-творчого характеру, які потребують вивчення певних обставин їх застосування та передбачають спостереження за педагогічним процесом, ознайомлення з досвідом роботи, складання планів тощо.

Суцільна ідеологізація навчально-виховного процесу у вищій школі спонукає побачити ті особливості, які стали свідченням еволюції змісту педагогічних дисциплін та характеризували основу всіх демократичних перетворень у ньому протягом радянського періоду. Вивчення генези змісту педагогічних дисциплін та прогностичний аналіз його розвитку допоможуть виявити тенденції, що спонукали до демократичних перетворень у майбутньому.

Потреба реформування змісту вищої педагогічної освіти зумовлюється передусім тенденціями щодо забезпечення ефективної якісної освіти впродовж усього життя (у будь-який історичний період) та виявлення його демократичних ознак у кожному епоху. С. Ніколаєнко зазначає: “Висока якість освіти передбачає взаємозв’язок освіти і науки, педагогічної теорії та практики і визначається стандартами освіти, оцінкою якості освітніх послуг суспільством. Держава спільно з громадськістю здійснює перманентний моніторинг якості освіти, забезпечує його прозорість, сприяє розвитку громадського контролю” [8, с. 180].

Аналіз демократичних ідей, що втілюються у сучасному змісті навчальних, у тому числі педагогічних, дисциплін, дає змогу зробити висновки щодо його розвитку та простежити їх наповнюваність на кожному історичному етапі. Важливим є визначення основи для продовження демократичних ідей щодо індивідуалізації змісту навчання, тенденції до самодіяльності та винахідливості суб’єктів навчально-виховного процесу, дослідження сучасних інформаційних технологій тощо. Однак, відзначаючи загалом розвивальний, творчий характер змісту сучасних педагогічних дисциплін, науковці не простежують поступовість і наступність його розвитку протягом радянського періоду, в якому також відчутні істотні перетворення змісту вищої освіти та педагогічної науки (у зв’язку зі зміною соціального замовлення, тиску ідеології, пріоритетів ВНЗ тощо).

Сучасні дослідження щодо демократизації змісту навчання і виховання студентів у ВНЗ стали продовженням демократичних ідей педагогів, які працювали в радянський період, і своєрідним завершенням тих демократичних перетворень у змісті педагогічних дисциплін, які розвивали демократичну лінію усіх педагогічних розробок, яка починається феноменом К. Ушинського. Г. Ващенко вказував на яскраві характеристики радянської освіти, які обов’язково позначалися на її змісті (у праці “Основні лінії розвитку совєтської педагогіки і школи” [2]), існування радянської педагогіки та школи до і після 1932 р., підкреслюючи залежність педагогічної науки від ідеології, що домінувала в суспільстві.

Мета статті – простежити розвиток уявлень про формування змісту педагогічних дисциплін упродовж радянського періоду та обґрунтувати зміни у ньому, що стали основою демократичних перетворень у майбутньому.

Розуміння справжнього стану науки та освіти в СРСР, за Г. Ващенком, визначала ідеологічна боротьба. Незважаючи на кількісне зростання вищих педагогічних навчальних закладів уже на початку існування радянської влади [2, с. 76], “науковці-педагоги, що працюють над теоретичними питаннями педагогіки, знаходяться під ще більшим контролем комуністичної партії та органів безпеки, ніж педагоги-практики” [2, с. 89]. Адже основи навчання і виховання молодих людей у СРСР були підпорядкованими виконанню завдання виховання марксистсько-ленінського світогляду та беззастережної відданості комуністичній партії [2, с. 90]. Звідси навчальні програми шкіл (ще в першій половині ХХ ст.) містили відомості про суспільствознавство, географію, військову справу, вносячи нове розуміння ролі навчальних занять [2, с. 145-146].

Упродовж 50-х рр. ХХ ст. (за п'ятирічними планами розвитку мережі установ народної освіти УРСР) головним освітнім завданням ставилося розширення сітки цих установ. До того ж посилюються політехнічне спрямування курсів і трудова підготовка у школі. З'являються самостійні педагогічні дисципліни: “Педагогіка” та “Історія педагогіки”, створюється єдина програма, перший підручник з педагогіки (М. Пістрака), а навчальними посібниками слугують твори С. Ананьїна, П. Блонського, О. Музиченка, А. Пінкевича та інших педагогів та психологів.

Як і до війни, Й. Сталін та його оточення пильно контролювали політичний розвиток України. Постанова ЦК ВКП (б) “Про зростання партії і заходи щодо посилення партійно-організаційної та партійно-політичної роботи з новоприйнятими у ВКП (б)” (1946) схвалювала перевірки на стійкість насамперед членів партії. Постанова ЦК КП(б)У “Про покращення ідейно-політичного виховання кадрів і про боротьбу проти проявів буржуазно-націоналістичної ідеології” (1947) та постанова ЦК ВКП(б) “Про політичні помилки і незадовільну роботу інституту історії України АН України” (1947) остаточно закріпили й утвердили сталінську ідеологічну доктрину в будь-якому середовищі, у тому числі в усіх навчальних закладах. Як відомо з досліджень українських істориків [1], у зв'язку зі створенням у період та після Другої світової війни дитячих будинків і шкіл-інтернатів діяльність учительських інститутів та університетів орієнтувалася на відповідну підготовку фахівців для цих навчальних закладів.

Загальновідомо, що у післявоєнний час відчувалася гостра потреба у фахівцях, існував брак посібників для самонавчання. На діяльності освітніх закладів негативно позначилися усі труднощі відбудови господарства, утвердження командного способу управління, репресивні дії тодішньої влади. Відбуваються активні наукові пошуки вчених, методистів та вчителів з різними поглядами на зміст педагогічної освіти. Різноманітні інструктивні матеріали та методичні розробки 50-х – 60-х рр. ХХ ст., підручники та посібники з педагогіки, методики виховної роботи (С. Збандуто, Е. Кузнецової та ін.) чи інших навчальних дисциплін містили чіткі ідеологічні

установки. Будь-які вказівки ВНЗ давалися з ідеологічних міркувань і стосувалися виконання рішень з'їздів панівної на той час комуністичної партії, пленумів, постанов уряду.

Відповідно до Закону "Про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в СРСР" (1958), було встановлено загальну обов'язкову восьмирічну освіту і новими навчальними планами та програмами передбачено підготовку до виробничої праці. Однак у практиці школи та ВНЗ ідея зміцнення зв'язку з життям не завжди спрацьовувала. Відповідні зміни у змісті освіти гальмувалися переважно через ідеологічне навантаження на навчальні заклади та відсутність елементарних умов для впровадження таких новацій. Зауважимо, що рішення пленумів КПРС, звіти ВНЗ МВССОУ про навчально-методичну і науково-дослідницьку роботу, акти діловодства, листування ВНЗ із Радою Міністрів України допомагають відтворити різні напрями формування ідеологізованого змісту освіти та характеризують позицію КПРС у розвитку вищої освіти в УРСР.

За даними, наведеними у монографії Л. Прокопів, у 1958 р. АН УРСР не видавала жодної наукової праці українською мовою, "влада не потребувала високоосвічених спеціалістів з високим рівнем загальнолюдської культури, розвинутою національною свідомістю, професійно обдарованих, а то й просто талановитих, з власними думками та переконаннями", що "віддзеркалює ті реальні труднощі, з якими стикалися вузівські викладачі, що прагнули готувати гідні кадри для народного господарства, науки, освіти, культури, рідного краю" [9, с. 62]. Звідси тоді існувала потреба у фахівцях високого рівня, якісної підготовки спеціалістів у кожній галузі суспільного життя.

Антихристиянська ідея тотального підпорядкування особистості суспільству слугувала в радянські часи підґрунтям для спроб зовні обмежити сутність людини засвоєнням соціальних цінностей і заперечувала уявлення про індивідуальність, внутрішню сутність особистості, право мати власну мету. Недооцінка особистості призводила до втрати можливості самореалізації, самовираження. Тому педагоги-демократи дбали про самодостатність людини та ефективне відстоювання її інтересів.

Відхід від традиційного навчання означає унеможливлення переважно репродуктивного способу засвоєння досвіду людської діяльності та перехід до інноваційного навчання, що дає змогу використовувати творчий потенціал студента й опиратися на його особистісний розвиток. Це означає також пріоритетне використання для освітніх технологій психологічних умов розвитку здібностей людини, що підкреслює, разом з тим, наявність зв'язків між психологією і дидактикою.

Безперечно, подолання авторитарності в освіті та науці є конкретним виявом демократії. Однак воно не означає буквально боротьбу з людьми, які захищають авторитарний спосіб мислення і поведінки. Потрібна дуже

делікатна робота щодо захисту демократичних змін у житті, виявлення демократичної позиції, обґрунтування її логічності і доречності, а це виключає приниження людини.

Трансформація основних підходів до конструювання змісту вищої педагогічної освіти та науки, перегляд системи цінностей і пріоритетів у їх побудові неможливі без усунення стереотипів, поширених у теорії, відмови від ідеологічних штампів, зняття ярликів в історії педагогічної думки. Йдеться і про переосмислення педагогічного процесу, перебудову свідомості його учасників, звільнення від стереотипів старого мислення й перехід до нового педагогічного мислення. Зауважимо, що українська традиція орієнтації на духовність тривалий час переслідувалася. Радянський період побудови системи виховання характеризувався визнанням пріоритету ідеології, класовим підходом до пояснення виховних ситуацій. Моральні цінності в цій системі виховання трактувалися як відносні, залежні від інтересів робітничого класу, обслуговували комуністичну ідеологію.

У 60-і – 70-і рр. ХХ ст. виникає значний інтерес до педагогічної освіти студентів, про що свідчать дослідження, які стосуються професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя (С. Архангельський, Р. Лемберг, І. Лернер, Е. Моносзон, І. Огородников, О. Піскунов, В. Сластьонін, О. Щербаков та ін.). Водночас наприкінці 60-х – на початку 70-х рр. ХХ ст. значна увага приділялася питанням творчого пізнання, яке все ж вважається одним із рівнів (хоч і найвищим) пізнавальної діяльності. Ефективні дослідження теорії діяльності (В. Давидова, І. Ломпшера, А. Маркової та ін.) дали змогу вдосконалити методичний інструментарій реалізації змісту освіти. Діяльнісний підхід почав застосовуватися прогресивними педагогами до викладання кожної навчальної дисципліни. Погляди І. Лернера, Н. Дайрі, Г. Щукіної допомогли методистам удосконалювати зміст навчання та шляхи його практичної реалізації. Однак дослідження нестандартних уроків (І. Лернер), особливостей програмованого навчання (Н. Никандров) та інші способи вдосконалення змісту навчання розглядалися лише у межах пізнавальної діяльності. Істотним внеском у педагогічну науку стали дослідження М. Данилова, Б. Єсіпова та І. Сарієнка, які стосуються рівнів діяльності особистості (звісно, йшлося лише про пізнавальну діяльність – репродуктивну і творчу). Питання змісту навчання і виховання було предметом пильної уваги видатного вітчизняного педагога В. Сухомлинського, який на практиці випробовував нові підходи до реформування змісту освіти. Відтак зміст педагогічних дисциплін, враховуючи соціальне замовлення, накопичував як певну інформацію, так і досвід навчання й виховання дітей та учнівської молоді, збагачувався гуманістичними та демократичними тенденціями.

У зв'язку з упровадженням положень теорії оптимізації навчально-виховного процесу, запропонованої Ю. Бабанським (початок 80-х рр.

XX ст.), ця теорія уможлиблювала досягнення найкращого результату за найкоротший час при допустимих витратах праці викладачів і студентів (учнів та учителів), а звідси сприяла якісному проведенню навчальних занять, ефективності підбору і презентації матеріалу, раціональному використанню часу тощо. Цінним моментом демократичних перетворень у змісті педагогічних дисциплін стало визначення педагогами В. Краєвським та І. Лернером змісту загальної середньої освіти, яке, окрім знань як традиційного його елемента, охоплювало ціннісне ставлення до світу та відповідний досвід діяльності [12, с. 155]. Водночас було зазначено, що саме зміст освіти визначає методи викладання, механізми засвоєння навчального матеріалу, його мотивацію та реалізується у навчальних планах, програмах, шкільних підручниках і книгах для вчителя [12, с. 266]. Звісно, такі підходи до вивчення досвіду ВНЗ щодо реалізації тогочасної освіти позначалися лише в загальних рисах, оскільки головна увага приділялася критиці буржуазних педагогічних течій та теорій.

У середині 1980-х рр. оцінки наявного незадовільного економічного стану освітньої галузі стають істотнішими і рельєфнішими (проте лише у 1990-х рр. для характеристики витрат на освіту в СРСР почали вживати поняття залишкового фінансування). Про істотні причини появи нових досліджень науковців та потребу пошуку шляхів розвитку вищої освіти у 1965–1985 рр. свідчать як зміст педагогічних праць доби СРСР, так і узагальнення діаспорних досліджень. Глибинні причини кризи освіти і культурних процесів, пов'язані із суспільно-політичними відносинами, слід шукати в дослідженнях громадських діячів 60–80-х рр. XX ст. (І. Дзюба, В. Стус, В. Чорновіл та ін.).

У 80-х рр. XX ст. почали особливо виявлятися технократичні орієнтації у свідомості людей (коли пріоритет надавався досягненням техніки, науково-технічним та соціальним процесами, яким підпорядкували людину, її духовність). Зміст педагогічних дисциплін наповнювався рекомендаціями щодо політехнічного навчання і трудового виховання учнів, закликами підвищення якості трудової та допрофесійної підготовки в умовах школи та міжшкільного навчально-виховного комбінату.

Наприкінці 80-х – на початку 90-х рр. XX ст. педагоги намагаються відкрито висвітлювати реальні проблеми, стан функціонування усієї системи освіти й педагогічного процесу, статус його учасників тощо. Безумовно, ліквідація ідеологічного підґрунтя навчально-виховного процесу та політизації освітніх закладів, вважалось, може привести до кардинальних змін в освіті та педагогічній науці. Тому з'являється безліч публікацій, у яких сміливо розгортається ідея демократизації змісту освіти. Вони стосуються різноманітного навчання, його індивідуалізації та диференціації, реалізації розвивального та виховного підходів, моделювання і структурування змісту навчальних предметів, використання опорно-логічних схем у навчанні тощо. Таке цілісне бачення педагогічного процесу у цей час виявляли

В. Беспалько та Ю. Татур, запропонувавши навчально-методичний комплекс взаємопов'язаних компонентів, які й забезпечували цю цілісність. До того ж наприкінці 80-х рр. ХХ ст. важливими стали комунарські методики виховання колективу, особливо методики організації колективних творчих справ І. Іванова та формування колективу за А. Макаренком.

Зміни у житті школи та ВНЗ, які виникли всупереч офіційній педагогічній науці, були пов'язані також з досвідом липецьких учителів, а також педагогів-новаторів Ш. Амонашвілі, В. Шаталова, С. Лисенкової та ін. Їхня позиція стала революційною для пошуку демократичного змісту педагогічних дисциплін у вищій школі. Переорієнтація системи цінностей зумовила активну розробку нових підходів до навчання і виховання (з 1991 р.), що передбачало уточнення змісту навчальних дисциплін, співвідношення традицій з вимогами щодо сучасної освіти, трансформації змісту освіти й аналізу чинників концептуальних зрушень в освітніх системах.

Отже, тенденції надмірної ідеологізації змісту педагогічних дисциплін у ВНЗ виявлялися протягом усього періоду існування СРСР. Зміст педагогічних дисциплін у ВНЗ України у радянський час стає основою його демократичних перетворень у майбутньому та відображає його еволюційний характер, що означає рух від визначення системи знань, умінь та навичок, якими повинен оволодіти студент, до включення компонента, що орієнтує на творчу перетворювальну діяльність (центральним елементом оновленого змісту педагогічних дисциплін стає проблемне завдання). Сприятливі соціальні передумови для розвитку демократичного змісту педагогічних дисциплін у ВНЗ України, що склалися з проголошенням незалежної України, дали змогу реалізувати збалансований навчально-виховний процес у кожному ВНЗ.

Використана література:

1. *Брехунець Н. С.* Навчальні заклади освіти України 50–80-х років ХХ ст.: історіографія: автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.06 “Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни” / Ніна Сергіївна Брехунець. – К.: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2006. – 19 с.
2. *Ващенко Г.* Основні лінії розвитку советської педагогіки і школи / Григорій Ващенко // Григорій Ващенко. Твори : у 6-и т. – Т. 5. – Хвороби в галузі національної пам'яті / упор. Анатолій Погрібний, ред. кол. : Омелян Вишневський та ін. – К.: Школяр, 2003. – С. 61-146.
3. *Вишневський О.* Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посібник для студ. вищ. навч. закладів / О. Вишневський. – 2-е вид., доопрац. і доп. – Дрогобич : Коло, 2006. – 608 с.
4. *Глузман А. В.* Тенденции развития университетского педагогического образования в Украине : дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Александр Владимирович Глузман. – К.: Інститут педагогіки и психології професійного образования АПН України, 1997. – 479 с.
5. *Завгородня Т.* Вдосконалення змісту педагогічної освіти в контексті розвитку громадянського суспільства / Тетяна Завгородня // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць : Педагогіка і психологія. – Чернівці : Рута, 2003. – Вип. 177. – С. 69-74.
6. *Кремень В. Г.* Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи) / В. Г. Кремень. – К.: Грамота, 2003. – 216 с.

7. *Луговий В. І.* Тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні: (теоретико-методологічний аспект) : дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки” / Володимир Іларіонович Луговий. – К. : Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, 1995. – 429 с.
8. *Ніколаєнко С. М.* Вища освіта – джерело соціально-економічного і культурного розвитку суспільства / С. М. Ніколаєнко. – К. : Знання, 2005. – 319 с.
9. *Прокопів Л. М.* Навчально-виховна робота з обдарованою молоддю у вищих педагогічних закладах України (друга половина ХХ ст.): монографія / Любов Миколаївна Прокопів. – Івано-Франківськ. : Плай, 2005. – 256 с.
10. *Степанишин Б.* Навчання – не самоціль, а розвиток і виховання (зміст освіти) / Борис Степанишин // Рідна школа. – 1997. – № 3 – 4. – С. 40-44.
11. *Фурман А.* Теорія і практика розвивального підручника : монографія / А. Фурман. – Тернопіль : Економічна думка, 2004. – 288 с.
12. Теоретические основы содержания общего среднего образования / под ред. Володара Викторовича Краевского, Исаака Яковлевича Лернера. – М. : Педагогика, 1983. – 352 с.
13. *Шахов В. І.* Базова педагогічна освіта майбутнього вчителя: загальнопедагогічний аспект / Володимир Іванович Шахов. – Вінниця : Едельвейс, 2007. – 383 с.

Кобрий О. Н. Особенности реформирования содержания педагогических дисциплин в ВУЗах советского периода.

В статье прослеживаются изменения в трактовке содержания педагогических дисциплин, объёма и ориентиров предлагаемой информации, её соответствия будущей деятельности студентов. Обосновано развитие педагогических явлений и процессов, выявлены тенденции, которые побуждали к демократическим изменениям в будущем, а также сделан вывод про соответствующем развитии содержания педагогических дисциплин в ВУЗах советского периода.

Ключевые слова: содержание педагогических дисциплин, социальный заказ, демократические изменения, ВУЗы советского периода.

Kobryi O. Peculiarities of the reformation of the content of pedagogical courses at higher educational establishments of the Soviet period.

The article traces changes in the interpretation of the content of pedagogical courses, the size and orientation of the information provided, its compliance with the students' activities in the future. The author gives grounds for the development of pedagogical phenomena and processes, reveals tendencies that led to democratic changes in the future, and makes conclusions of the appropriate development of the content of pedagogical courses at higher educational establishments of the Soviet period.

Keywords: teaching content subjects, social order and democratic transformation, universities Soviet period.